

Kurikulum – vymezení pojmu, jeho modely

Distanční studijní opora k předmětu:

Pojetí a modely kurikula v předškolním vzdělávání

Mgr. Jana Vašíková, Ph.D.

POPIS PŘEDMĚTU

Pojetí a modely kurikula v předškolním vzdělávání

- **Magisterský studijní program:** Předškolní pedagogika
- **Forma studia:** kombinovaná
- **Forma výuky:** přednáška, cvičení
- **Ukončení:** zápočet, zkouška
- **Vyučující:** doc. PhDr. Zuzana Petrová, Ph.D. (P 100 %)
Mgr. Jana Vašíková, Ph.D. (C 100 %)

Jak můžete pracovat s tímto studijním materiálem:

NÁMĚT

Námět nebo inspirace k činnostem. Rozšíření obsahu s úkolem.

OTÁZKA

Pokuste se odpovědět na zadanou otázku.

Kurikulum

Kurikulum (*curriculum*) - z latinského (currere běh, běžet, závodiště)

- Užívá se též termín **curriculum vitae** – běh života
- termín kurikulum není obecně přijímán a také není dosud jednotně chápán (uvádí širší a užší vymezení).

To dokazuje popis kurikula v britském deníku Dictionary of education (Lawton, Gordon, 1993, s. 66) :

- 1) „ Kurikulum v užším vymezení znamená **program výuky** “
- 2) „ Kurikulum v širším vymezení znamená veškeré **učení**, jež probíhá ve škole nebo v jiných institucích, a to jak plánované, tak neplánované učení. “
- 3) „ V posledních letech je kurikulum vymezováno jako **výběr z kultury společnosti** a kurikulum je tvořeno v procesu kulturní analýzy. “

(Lawton, Gordon, 1993 in Průcha, J. 1997, s. 235)

Kurikulum – vymezení pojmu

Obecnější vymezení termínu uvádějí autoři Maňák, Janík & Švec (2008 s. 14) následovně:

„ V obecnějším pohledu lze chápat kurikulum jako obsah vzdělání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním a hodnocením“.

Kurikulum – širší paradigma

Lepší pochopení širokospektrálnosti tohoto fenoménu nám umožňuje obecný rámec kurikula, který vymezuje Walterová (1994) pomocí následujících otázek: proč (smysl vzdělávání), koho (kterou část populace), jak (pomocí jakých učebních strategií) kdy (ve kterých obdobích života) v čem (obsah) za jakých podmínek (prostředí) a s jakými efekty (očekávané výsledky) vzdělávat. (Walterová, 1994 s. 9)

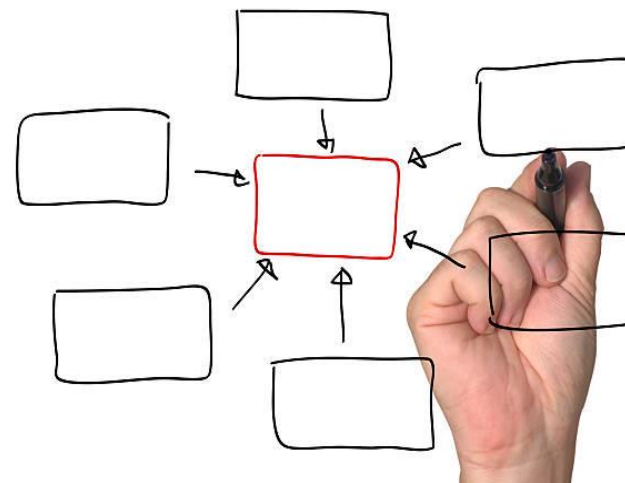
Otázka	Východisko kurikula	Kategorie
Proč	cíle, potřeby, hodnoty, perspektivy	Cíle, funkce
Koho	zvláštnosti věkové, sociální, etnické, sexuální, typologické	Charakteristiky učícího se
Co	poznatky z oblasti vědecké, umělecké, praktické	Obsah
Kdy	časový rozsah, ročník, časová jednotka	Čas
Jak	strategie učení, metody výuky, komunikace, organizace učení, mimoškolní činnost	Metody, postupy
Podmínky	legislativa, řízení, vybavení, prostředí, klima, spolupráce, materiály	Organizace
Výsledky	hodnocení, prostředky, kontrola, využití	Kontrola, hodnocení

Tabulka č. 1: Širší paradigma kurikula. (Maňák, Janík & Švec 2008 s. 15)

Kurikulum – vymezení pojmu

- Z uvedených definicí diskutujte nad významem pojmu kurikulum.
- Vytvořte myšlenkovou mapu, která bude ilustrovat vaše pojetí kurikula.

Vývoj pojmu kurikulum

- v českých zemích se tento termín postupně formoval
- O popis teorie v tomto kontextu se výrazně zasloužil V. Pařízka (1984) – jeho práce se týkala obsahu vzdělávání a jeho proměnami
- Dále výrazně k rozvoji a výzkumu v oblasti kurikula v ČR přispěla E. Walterová.(Průcha, 2009)
- V současné době se výzkumu v této oblasti zabývá mimo jiné kolektiv autorů Maňák, Janík, Švec, dále také Nejvar, P. nebo Knecht, P.

Vyhledejte a nastudujte alespoň jeden literární zdroj E. Walterové týkající se kurikula.

Pojetí kurikula a jeho proměny

- Se změnami společnosti se mění také pojetí vzdělávání, požadavky a obsah vzdělávání
- Kurikulum je ve společnosti ovlivňováno různými determinanty historické, politické a ekonomické kontexty, kulturní tradice, ale také prostředí ve kterém je edukační proces realizován a vztahy účastníků výchovně vzdělávacího procesu.
- Srovnání kurikula minulosti a současnosti nabízí autoři Maňák, J., Janík, T., Švec, V. (2008, s. 11)

Kurikulum minulosti a současnosti	Kurikulum budoucnosti
vědění, znalosti, učení představuje hodnotu samo pro sebe	požadavek, aby žáci přistupovali k učení aktivně a ve vědění nacházeli svou seberealizaci
převládá předávání vědomostí (transmise) od učitele k žákům	klade se důraz na přetváření vědění na tvořivou práci s věděním
důraz na předmětové znalosti (subject knowledge), mezipředmětové vazby nejsou v popředí	zdůrazňuje se interdisciplinarita, podporují se mezipředmětové vztahy (průřezová témata)
existuje předěl mezi školním věděním a věděním potřebným pro praktický život	osvojované vědění ve škole má sloužit také k řešení každodenních a profesních problémů, důraz na kompetence
žák postrádá základní poznatky o ekonomice, právu a jiných nezbytných záležitostech života	žák je veden k pochopení základních pravidel a podmínek života společnosti (ekonomika, právo, demokracie, práva a povinnosti občana)
převládá komercializace kultury, médií, média ovládají trh	podpora kulturního dění, proti manipulaci s vědomím občanů
etické, ale i estetické otázky se ze školy vytrácejí	etická výchova na školách, vyžaduje se dodržování etických norem od všech občanů, zejména od veřejných činitelů

Tabulka: č. 2 Srovnání kurikula minulosti a současnosti

Modelování kurikula

„V pedagogických pojednáních se slovo model používá relativně často při popisu výchovně-vzdělávacího procesu, hovoří se např. o modelu výuky, o modelu vyučovacích prostředků“. (Maňák, J. 2007 s. 43)

Je nutné zmínit, jak říká Maňák, J. (2007 s. 45) „kurikulum se vždy vytváří na určité filozofické nebo psychologické teorii, má sociální základnu, **obměňuje se především se změnou společenské situace nebo vědeckého paradigmatu**“.

■ Kurikulum není statický fenomén - jde o dynamický proces

V současnosti rozlišujeme 3 modely kurikula:

- 1) Fundamentální
- 2) Konstitutivní
- 3) Realizovaný

Syntetizující model kurikula

Fundamentální model

- Základní tendence ve vzdělávání
- Obsah vzdělávání na úrovni obecných představ
- Subjekty tohoto modelu jsou BADATEL – OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ (SPOLEČNOST, IDEOLOGIE, VZDĚLÁVACÍ PROCES) – KONCEPCE KURIKULA
- Jde o základní model, který umožňuje bližší zkoumání jednotlivých struktur.

(Maňák, J. 2007, s. 47)

Více informací naleznete v publikaci:

Maňák, J. (2007). Modelování kurikula. ORBIS SCHOLAE. 1(2), 40-53.

Konstitutivní model

- Tento model kurikula navazuje na Fundamentální model
- Podílí se na něm TVŮRCE KURIKULA (státní orgán, politik ...) – objektem je ŠKOLA – a modelem UČEBNÍ OSNOVY (výuka)
- Tento model kurikula je vyjádřen v učebních osnovách a plánech
- Je to živý element, odpovídá požadavkům společnosti a mění se v závislosti na ní
- Obsah vzdělávání se neustále upravuje – pokud je nesoulad mezi cíli společnosti a obsahem vzdělávání v rozporu, dochází ke školské reformě.

Maňák, Janík & Švec (2008 s.19)

Kdy v našem státě proběhla školská reforma a jak se ve školství projevila ?

Realizovaný model

- V tomto modelu jde především o realizaci výukového procesu
- Samotným subjektem je zde UČITEL – objektem je OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ (žák, vyučovací předmět ...) a modelem kurikula je PŘÍPRAVA NA VÝUKU
- Uplatňují se zde i dva předchozí modely kurikula
- Velkou roli hraje zde hraje profesionalita učitele

„Učitel však mnohdy pokračuje v tradičním postupu, vnímá vzdělávací cíle v obecné poloze modelu fundamentálního a konstitutivního a plní je tak, jak mu je prezentují učební osnovy nebo učebnice. I když Rámcový vzdělávací program v průřezových tématech přímo vyžaduje inovativní přístup k učivu, spojený ovšem se značnou odpovědností, učitelé jsou někdy bezradní, jak nový přístup realizovat.“ (Maňák, Janík & Švec, 2008 s.20)

■ Diskutujte nad tímto tvrzením.

Syntetizující model kurikula

?

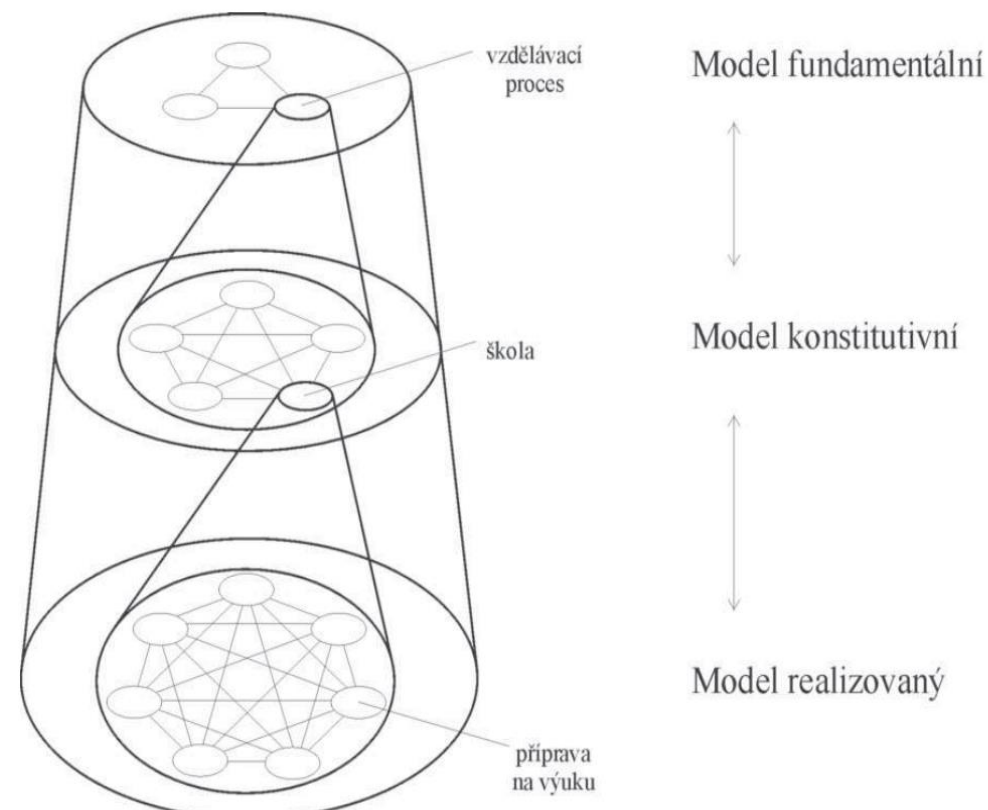
Jak vnímáte toto schéma? Pokuste se na základě předchozích informací popsat tento model kurikula.

Více informací k tomuto tématu můžete nastudovat zde:

Maňák, J. (2007). Modelování kurikula. ORBIS SCHOLAE. 1(2). Dostupné online:

<https://www.ped.muni.cz/weduresearch/publikace/0013.pdf>

Obrázek č. 1 Syntetizující model kurikula (Maňák, J., 2007, s. 50)

Použitá literatura

Maňák, J. (2007). Modelování kurikula. *ORBIS SCHOLAE*. 1(2), 40-53.

Maňák, J., Janík, T. & Švec, V. (2008). *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido.

Průcha, J. (1997). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.

Walterová, E. (1994). *Kurikulum - proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita.

Seznam tabulek a obrázků:

Tabulka č. 1: Širší paradigma kurikula.

Tabulka: č. 2 Srovnání kurikula minulosti a budoucnosti.

Obrázek č. 1 Syntetizující model kurikula.

Děkuji za pozornost

Mgr. Jana Vašíková, PhD.